

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

Opinia Komitetu Polityki Naukowej dotycząca projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

*Dotyczy: projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce
(numer w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów UPRO11).*

Projekt ustawy Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 08 czerwca 2026 r. o zmianie ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest dokumentem liczącym 21 stron, opatrzonym szczegółowym uzasadnieniem i oceną skutków regulacji.

Projekt wprowadza nowy model oceny działalności naukowej podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz dokonuje zmian dostosowujących w obszarach powiązanych z wynikami tej oceny, w szczególności w zakresie uprawnień do nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki, prowadzenia szkół doktorskich, funkcjonowania federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz udziału uczelni w programach „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” i „Regionalna inicjatywa doskonałości”.

Komitet Polityki Naukowej, po wnikliwym zapoznaniu się z przedstawionymi dokumentami, zauważa co następuje:

KPN pozytywnie ocenia, co do zasady, proponowane zmiany do ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dotyczące programu „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” (IDUB), w tym zwiększenia liczby laureatów i wydłużenia cyklu finansowania. Wzrost z 10 do 12 uczelni akademickich, które mogą uzyskać status laureata IDUB, to spełnienie postulatu środowiska akademickiego o zwiększeniu dostępności programu. Pozostałe zmiany również oceniamy pozytywnie, np. wydłużenie cyklu konkursowego do 8 lat (dotychczas 6 lat), co zapewni uczelniom/laureatom stabilizację finansową przez wydłużony okres wypłat środków, a jednocześnie umożliwi realizację długofalowych projektów badawczych.

KPN ocenia pozytywnie zmiany dotyczące wprowadzenia nowego modelu oceny działalności naukowej obejmującego dwa powiązane ze sobą elementy: ewaluacji jakości działalności naukowej oraz oceny potencjału w zakresie nauki i kształcenia. Stanowią one odpowiedź na postulaty środowiska akademickiego o większe ukierunkowanie ewaluacji na jakość osiągnięć,

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

a nie wyłącznie na ich liczbę. Ponadto proponowana dodatkowa ocena potencjału będzie umożliwiała weryfikację funkcjonowania podmiotów, poza oceną osiągnięć dokonywaną w ramach ewaluacji m.in. strategii rozwoju, kultury organizacyjnej, działań wspierających kadrę naukową oraz zdolności wykorzystywania wyników działalności naukowej w dydaktyce akademickiej, gospodarce i otoczeniu społecznym, a także w działalności popularyzatorskiej. Tym niemniej, proponowana w projekcie ustawy rozszerzona ocena potencjału podmiotów akademickich w brzmieniu z uzasadnienia projektu: „Ocena potencjału będzie mogła obejmować takie aspekty, jak wykorzystanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych w różnych formach kształcenia” otwiera możliwość uwzględnienia w ocenie także projektów łączących proces kształcenia z badaniami i nauką, w tym ocenę działalności kół naukowych honorując wkład w rozwój badań i dydaktyki akademickiej osób studiujących.

Odnosząc się do powiązania oceny okresowej pracowników badawczo-dydaktycznych podmiotów akademickich z wynikami ich ewaluacji, Komitet Polityki Naukowej zachowuje powściągliwość wobec takich powiązań, a jednocześnie zwraca uwagę na następujące kwestie wynikające z treści projektu ustawy:

- z jednej strony związek pomiędzy finansowaniem a ewaluacją, w tym presja na publikacje i projekty badawcze są w projekcie ustawy oczywiste, z drugiej – brak wskazania narzędzi do egzekwowania od pracowników działań, które wymusza ona na jednostkach w obszarze ewaluacji badań i publikacji naukowych;
- proponowane w uzasadnieniu do projektu ustawy zapisy o tym, że „Nadmierne powiązanie tych dwóch mechanizmów może prowadzić do presji...” oraz, że „Powinny być natomiast wyeliminowane sytuacje, w których o wyniku oceny okresowej decyduje wyłącznie liczba, rodzaj lub wartość punktowa osiągnięć wykazywanych na potrzeby ewaluacji”, nie wskazują na konieczność prowadzenia badań i publikowania ich wyników, ale nakładają na jednostki akademickie ewaluacyjny obowiązek wykazania takiej działalności w odniesieniu do kadry badawczej i badawczo-dydaktycznej;
- wobec powyższego stopień powiązania oceny okresowej pracowników z ewaluacją może być dowolnie ustalany przez obie strony (uczelnię i pracownika), co w wielu przypadkach nadal oznacza nadmierną presję na badania i publikacje, których miernikiem jest ich ilość, a nie jakość. Nadto wymusza dostosowanie kalendarza badań, a przede wszystkim publikacji, do ram czasowych przewidzianych dla kolejnych ewaluacji.

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

Komitet Polityki Naukowej zwraca uwagę na powiązane z oceną potencjału poprawki do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, które wprowadzają wymóg minimum kadrowego dla rad dyscyplin (10 osób) oraz uprawnień do nadawania stopni naukowych (5 osób dla doktora, 10 dla doktora habilitowanego). Zmiany te stanowią odejście od dawnych zasad (Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym) dotyczących minimum kadrowego, które ustawa z 2018 roku zniosła na rzecz oceny parametrycznej. Mając na uwadze, że proponowane zmiany mają głównie na celu zwiększenie jakości i wiarygodności oceny, Komitet Polityki Naukowej uważa ustalony wymóg minimum kadrowego dla rad dyscyplin za sprzeczny z tą ideą w aspekcie oceny potencjału. W świetle dawnych zasad organ (rada wydziału) posiadający uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora, musiał w swoim składzie mieć co najmniej 8 samodzielnych pracowników naukowych reprezentujących daną dziedzinę/dyscyplinę. Natomiast wymagania minimum kadrowego dla uprawnień do habilitowania były wyższe. W tym przypadku musiało być minimum 12 samodzielnych pracowników naukowych z danej dyscypliny, przy czym prawo kładło dodatkowo nacisk na liczbę osób z tytułem profesora (tzw. profesorów tytularnych). Proponowane wymogi dotyczące minimum kadrowego uznajemy za obniżenie jakości standardu w postępowaniach awansowych oraz złagodzenie wymagań do uzyskania uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora i doktora habilitowanego. Wobec powyższego, KPN proponuje przyjęcie wymogu minimum kadrowego dla rad naukowych dyscyplin, a mianowicie wykazanie 12 pracowników prowadzących działalność naukową w dyscyplinie oraz minimum kadrowe dla uprawnień do nadawania stopni:

- dla stopnia doktora (art. 1 pkt 1; zmieniony art. 185 ust. 1 pkt 1 lit. b) wykazanie 6 osób z kwalifikacjami do udziału w procesach awansu naukowego w danej dyscyplinie,
- dla stopnia doktora habilitowanego (art. 1 pkt 16; zmieniony art. 218 pkt 1 lit. b) wykazanie 12 osób z kwalifikacjami do udziału w procesach awansu naukowego w danej dyscyplinie.

Komitet Polityki Naukowej wyraża wątpliwości co do celowości rozszerzenia uprawnień senatu uczelni o uchwalanie kodeksu etyki wspólnoty akademickiej. Nie możemy zgodzić się z uzasadnieniem tej zmiany, że ma ona na celu wzmocnienie znaczenia zasad etycznych w działalności uczelni oraz podkreślenie odpowiedzialności wspólnoty akademickiej za rzetelność prowadzenia działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej. Niezrozumiałe jest podejście, że kodeks etyki uchwalany przez senat pozwoli dostosować jego treść do rodzaju uczelni, jej misji, profilu działalności oraz specyfiki prowadzonych badań naukowych

KOMITET POLITYKI NAUKOWEJ

i kształcenia. Oznacza to, że wykonując ten sam zawód nauczyciela akademickiego będziemy mieli różne zasady etyczne w zależności od uczelni. Co więcej, w projektowanej regulacji nie określa się treści, które powinny znaleźć się w kodeksie, pozostawiając uczelniom możliwość przyjęcia rozwiązań odpowiadających ich potrzebom organizacyjnym i tradycji akademickiej. Nie zgadzamy się z tezą zawartą w uzasadnieniu do projektu, że tak przyjęte kodeksy etyki będą sprzyjać kształtowaniu kultury rzetelności naukowej oraz przeciwdziałaniu nieetycznym praktykom publikacyjnym. Projektodawca nie odniósł się do funkcjonującego w środowisku naukowym Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego, opracowanego przez Komisję ds. Etyki w Nauce uchwalonego przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w dniu 05 grudnia 2024 r.

Komiteta Polityki Naukowej zwraca uwagę na wybrane kwestie, które powinny być doprecyzowane lub uwzględnione na dalszym etapie procedowania. Rekomendujemy przyjęcie ujednoliconej nazwy „rada dyscypliny” dla organu uprawnionego do nadawania stopni w danej dyscyplinie, zamiast „rada naukowa dyscypliny”. Z mocy ustawy taka rada jest organem uczelni powołanym do rozpatrywania spraw naukowych w danej dyscyplinie naukowej. Ponadto dyscypliny naukowe wchodzą w skład poszczególnych dziedzin nauki, zatem dodatkowe podkreślanie naukowego charakteru rady jest semantycznie nadmiarowe i tworzy swoisty pleonazm. Poza tym samo określenie „rada naukowa” jest powszechnie stosowane w nazwach zespołów powoływanych przez pozauczelniane jednostki, a nawet przedsiębiorstwa, co zaciera specyfikę akademicką i może obniżać rangę tego gremium.

Komiteta Polityki Naukowej, po zapoznaniu się z zaproponowanymi rozwiązaniami związanymi z nowym modelem oceny działalności naukowej podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, biorąc pod uwagę powyższe uwagi i zastrzeżenia, pozytywnie opiniuje projekt ustawy.

prof. dr hab. Ewa Gruza
Przewodnicząca KPN
Warszawa, dn. 13 lipca 2026 r.